

“BIOLOGIYANING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, 2023-yil 25-noyabr.

ZIZIPHORA L. NING BIOLOGIK FAOLLIGI VA AHAMIYATI

Tolibova Shahlo Erkinovna
Xujanov Alisher Nurmatovich

Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti. Samarqand viloyati,
Samarqand shahri, Biokimyo instituti, universitet xiyoboni 15-uy.

E-mail: shahlodadajon@gmail.com

Anotatsiya: Kiyiko‘t O‘zbekiston, Qozog‘iston Tojikistonning tog‘li hududlarida o‘sadi, O‘simlikning kimyoviy tarkibi, fiziologik xususiyatlari yetarlicha o‘rganilgani yoq. Ushbu maqolada biz Kiyiko‘tning dorivorlik xususiyati va kimyoviy tarkibini o‘rganamiz. Kiyiko‘t asosan yalpizdoshlar oilasiga mansub bo‘lib, ushbu oila vakillarining aksariyati dorivor o‘simliklar hisoblanadi. Ammo kiyiko‘t dorivorlik xususiyati jihatidan boshqa o‘simliklardan farq qiladi.

Kalit so‘zlar: Tojikiston, fiziologik xususiyati, kimyoviy tarkibi, kiyiko‘t

Аннотация: Зизифора произрастает в горных районах Узбекистана, Казахстана, Таджикистана. Химический состав и физиологические свойства растения достаточно изучены. В этой статье мы изучим лечебные свойства и химический состав зизифоры. Зизифора в основном относится к семейству яснотковых, и большинство представителей этого семейства являются лекарственными растениями. Однако по лечебным свойствам зизифора отличается от других растений.

Ключевые слова: Таджикистан, физиологические особенности, химический состав, зизифора.

Abstract: Ziziphora grows in the mountainous regions of Uzbekistan, Kazakhstan, Tajikistan. It is good that the chemical composition and physiological properties of the plant have been sufficiently studied. In this article, we will study the medicinal properties and chemical composition of Ziziphora. Ziziphora mainly belongs to the mint family, and most of the representatives of this family are medicinal plants. However, Ziziphora differs from other plants in terms of medicinal properties.

Key words: Tajikistan, physiological characteristics, chemical composition, zizyphora

Jahon ilmiy hamjamiyati tomonidan efir moylari va bioflavonoidlar manbai bo‘lgan o‘simlik xom ashyosiga qiziqish ortdi. Ular o‘simlik preparatlari, dori-darmon, kosmetika va oziq-ovqat sanoatida, shuningdek tibbiy amaliyotda keng qo‘llaniladi [2].

Xalqaro ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatdiki, Lamiaceae (Labiata) oilasining o‘simliklari fenolik, flavonoid birikmalari va efir moylari manbai sifatida alohida qiziqish uyg‘otadi [1]. Ulardan biri biologik faol moddalarning asosiy guruhi sifatida bioflavonoidlar va terpenik birikmalarni o‘z ichiga olgan Kiyiko‘tning ayni paytda etanol ekstrakti tarkibida. xomashyosidan olingan

O‘simliklar tarkibidagi biologik faol moddalarning inson hayotida muhim ahamiyatga ega bo‘lib, ular o‘ziga xos biologik faollikni namoyon etadilar va yangi dori vositalarini ishlab chiqish uchun muhim komponentlardir.

“BIOLOGIYANING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, 2023-yil 25-noyabr.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, Lamiaceae oilasiga mansub ba’zi endemik o‘simliklar qadimgi davrlardan turli mamlakatlarda an’anaviy tibbiyotda qo‘llanilgan. Bu o‘simliklar asosan efir moylari va fenolik birikmalar, ayniqsa, biologik (antioksidant, yallig‘lanishga qarshi, sitotoksik va boshqalar) faolligini aniqlovchi flavanoidlarning manbalari sifatida o‘rganiladi.

Kiyiko‘t fenolik va flavonoid birikmalari mavjudligi aniqlandi. Olimlarning izlanishlari asosida ushbu o‘simlik tarkibida antioksidant moddalar va antibakterial moddalar yetarli darajadan yuqori [4].

Ziziphora tenuior (1-rasm) - aromatik o‘simlik bo‘lib, butun Samarqand viloyatida tarqalgan. Farmakologik tadqiqotlar *Z.tenuior*ning antibakterial, sedativ, og‘riq qoldiruvchi va immunostimulyator ta’sirga ega ekanligini aniqladi. Fitokimyoviy tadqiqotlar o‘simlik ekstraktlarida oltita flavonoid hosilalari, luteolin, apigenin, 5-O-metilapigenin, apigenin-7-O-glyukozid va ziziforinlar A va B va ba’zi triterpenoid hosilalari, shuningdek, pulegonning yuqori miqdori mavjudligini aniqladi. Tarkibida 71- 87% efir moyi saqlashi ma’lum bo‘ldi [5]. Ushbu o‘simlik ko‘plab mamlakatlarda qo‘llanishi aniqlandi.

Ziziphora clinopodioides (2-rasm) an’anaviy ishlatiladi. In vitro sharoitida mikroblarga qarshi va antioksidant sifatida ishlatiladi bundan tashqari oshqozon-ichak kasalliklarini davolashda hamda efir moyli o‘simlik sifatida ham keng qo‘llaniladi [5]. An’anaviy tibbiyotida *Ziziphora clinopodioides* homiladorlik paytida ko‘ngil aynishini engillashtiradigan, fitontsidlar, kardiotonik va gipotenziv vositalar, shuningdek, sovun ishlab chiqarishda va kosmetik maqsadlarda xushbo‘y hidli tarkibiy qism sifatida keng qo‘llaniladi [1]. Kiyiko‘tning asosiy biologik faol modda bu polifenol kompleksi ekanligi ma’lum bo‘ldi, bundan tashqari ekstraktlarning mikroblarga qarshi faolligi aniqlangan.

1-rasm. *Ziziphora tenuior*

2-rasm. *Ziziphora clinopodioides*

“BIOLOGIYANING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, 2023-yil 25-noyabr.

Foydalanilgan adabiyotlar

1-Akachi T, Shiina Y, Ohishi Y, Kawaguchi T, Kawagishi H, Morita T, et al. Hepatoprotective effects of flavonoids from shekwasha (*Citrus depressa*) against D-galactosamine- induced liver injury in rats. *J NutrSciVitaminol (Tokyo)*. 2010;56(1):60-7.

2-Biljana K, Djendji V. Flavonoids and Phenolic Acids as Potential Natural Antioxidants. *Intech Open*. 2019 Feb, DOI: 10.5772/intechopen.83731 » <https://doi.org/10.5772/intechopen.83731>

3-Birger M. Handbook of microbiological and virological research methods. Moscow: Medisina; 1982. 464 p.

4-Chichoyan N, Ulikhanyan G, Galstyan A, Ulikhanyan Gh. Phytochemical study on *Ziziphora clinopodioides* Lam essential oils wild-growing in the Armenian flora and cultivated in the conditions of a hydroponics. In: Proceedings of the International conference on Biochemistry and molecular biology. *J Med Bio Sci*. 2015 April 22-24. Paris. Paris: Cité Internationale Universitaire de Paris France. 2015;2:p73-79.

5-Ding W, Yang T, Liu F, Tian S. Effect of different growth stages of *Ziziphora clinopodioides* Lam. on its chemical composition. *Pharmacogn Mag*. 2014 Jan;10 (Suppl1): S1-5. doi: 10.4103/0973 -1296. 127329. » <https://doi.org/10.4103/0973-1296.127329>